

Csapó Gyula

Tool az Óperencián – Opera-émlékmű... (2012)

2012 Szeptember – November időszakában keletkezett, bár a gondolat lényegesen régebbi. A cím a (magyar) népmesék mitikus mindenen-túli óceánjára utaló szójáték az opera szóval; egyben pedig a vulgáris és ennél fogva népszerű Túl az Óperencián című dalt is felidézheti... (megjegyzem viszont, hogy erre aztán semmiféle zenei utalás nem történik persze). Az előadóegyüttes: három nagybőgő, csóharang-készlet és öt (hangszórókra kiterjesztett) mobiltelefon (a csóharangokat és ezek két ütős hivatott kezelni).

A mű egy, a három bőgőn megszólaló kánonikus szakasszal indul, ez szokatlanul magas, illetve nagyon mély regisztereket használ, világvégi hangulatot kölcsönözve a kezdetnek (ami persze később csak fokozódik). A csóharangok nemvárt belépése egy eléggé képtelen lépést hoz a hangszínek sakkjátszmájában. E belépés ennél fogva markánsan jelöli ki idejét a darab kontextusában. Egyszer csak megszólal az Első Telefonhívás. Amikor (az egyik ütős) felveszi, eleinte csak furcsa zajokat, egy viseltes hanglemez karcos pattogásai szólnak. Aztán a lemezekre oly jellemző elő-visszhangok után egy tenort hallunk valami operából. Összesen nyolc ilyen hívás van a darabban, híres kora-huszedik századi operafelvételek töredezett kollázsai, némelyek – más-más kontextusban – vissza-vissza térve. Túlvilági üzenetszerűségek, bizarr kölcsönhatásokba keveredve a színpadon játszó élőkkel, ahogy a mű fekete humora fokozatosan a műfaj – az *opera* – requiemjévé lesz. A *Manon*, a *La Bohème* foszlányait, nyomait halljuk, Nellie Melba, Amelita Galli-Curci, Shalyapin és Caruso hangját (hogy néhányat megnevezzünk a sok közül). S míg számos töredék felismerhető, egymással is és a köröttük folyó “kortárs zenével” is furcsa közös játékokba kezdenek. Végül minden mobiltelefon elkezd ko-ordinálatlanul csengeni, ám a megdermedt előadók többé sem fel nem veszik őket, sem nem bocsátkoznak játékba velük...Az élő jelen, az elmulasztott jelen, a távoli múlt felvételeken megkövült nyomai, melyek mindazonáltal egy nagyon is “kortárs” eszközön (mobil telefon) keresztül jutnak el hozzánk, az egymásnak ellentmondó idősíkok vadító érzetét zúdítják ránk, miközben a zenei elemek redkívvül sokfajta viszonya bontakozik ki. Minden nüansz legalább két- de inkább többértelművé lesz, e jelentésvilág-gazdagodás pedig egy alapvetően nyitott, sok-kimenetelű világlátás részévé kívánja tenni a hallgatót.

A mű a *hangverseny-színház* műfajához tartozik, melyet vélhetően Mauricio Kagel hozott létre az 1960-as 70-es években. E műfajban a hangverseny-előadás szokásos résztvevői színészekké válnak pusztán az élesben, reflektorfényben végrehajtott akció-sorozataik által. Magam is műveltem, talán meg is újítottam, e műfajt korábban az analitikus minimalizmussal való összekapcsolása révén, például az 1975-ös *Az Utolsó Tekercs* című darabomban. A jelen mű előadható mint miniatűr opera, vagy mint ilyen két rövid egyfelvonásos közötti intermezzo gyanánt, avagy rituális hangversenyelőadásként. Javasolt felállítás: a három nagybőgő a bal oldalon, a csóharangok és az ütősök egy magas akár ión vagy korinthuszi oszlop tetejére erősített platformon fent, a telefonjaikkal, a jobb oldalon, míg a mobiltelefon hangokat a terem teljes mennyezetéről vetítik alá a hangszórók. Egy ilyen scenárió során az előadás véget érhet például úgy, hogy az élő előadók mindegyike egy antik szobor pózába merevedik, miközben ugyanazt a szobrot vetítik rá, mint lehetséges metamorfózisukat, amikor már nem válaszolják meg a telefonhívásokat.

Csapó Gyula

Tool az Óperencián – A Monument to Opera... (2012)

Gyula Csapó composed this work during September – November, 2012. The title alludes to the mythic Ocean of the Beyond – Óperencia – of Hungarian fairy tales and of course also to the vulgar-popular song “Túl az Óperencián” (Beyond the Óperencia). The work is scored for three double basses, a set of tubular bells (two players, although one is sufficient to handle the part) and five cell phones (the second percussionist answers the calls), amplified and projected into the auditorium.

A canonic section of the double basses starts the work, using unusually high and very low contrasting registers and lending an eerie, unearthly “twilight” quality to the opening. The unexpected entry of the tubular bell sounds presents a stunning juxtaposition of these contrasting tone colors and marks the passage of time. The playing is in turn interrupted by the ringtone of the First Call from a cell phone. When answered, there are strange noises, scratch-sounds from a long-playing record, before echoes – and finally a tenor voice – from an old, scratched vinyl recording of an opera becomes recognizable. There are eight Calls in total, using and re-using materials from famous early Twentieth Century opera recordings from scratched

vinyl records – voices from the “Beyond” – as they enter into a bizarre interplay with those present live on stage. Black humor is an omnipresent feature as the work inexorably progresses into a unique, one-of-a-kind requiem for opera. Excerpts and traces from *Manon*, *La Bohème*, the voices of Nellie Melba, Amelita Galli-Curci, Shalyapin and Caruso (to name only a few) are heard. While most snatches are fully recognizable, they enter into strange interplays with one another and with the live material surrounding them. In the end, all phones start ringing again, but the stunned performers no longer answer, nor engage... The living present, the missed present, the recordings of the distant past coming through a contemporary device offers a bewildering sense of conflicting temporal planes where a wealth of relationships develop among the musical elements.

The work belongs to a genre arguably created by Mauricio Kagel – the genre of *concert-theatre*, in which “normal” participants of a concert performance become actors by virtue of their exposed situation – cultivated (even, arguably, renewed by Csapó in 1975 with *The Last Tape (After Samuel Beckett)*). It maybe presented as a performance, as a mini-opera or in-between two short one-act operas as an intermezzo or in concert form. One suggested scenario would have the three double bass players on the left, the tubular bell set and the players up on a platform mounted on top of a thick Greek column to the right, while the cell-phone sounds would come from the entire ceiling of the auditorium. In such scenario, the performance may end by projecting onto the live performers the illusion of them metamorphosing into stone sculptures themselves by the end when they don't answer the telephones.

Contact: gyula.csapo@gmail.com